

องค์ความรู้ ภาษาวัฒนธรรม โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสถาน

คริโซเบริล

คริโซเบริล (chrysoberyl) เป็นศัพท์ที่พจนานุกรมศัพท์แร่และอัญมณีฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้บทนิยามว่า แร่ชนิดหนึ่งมีสูตรเคมี $BeAl_2O_4$ ผลึกอยู่ในระบบสามแกนต่างปรกติมีสีเหลือง เขียวอ่อนเทา ฟ้า หรือน้ำตาล ความแข็ง ๘.๕ ความถ่วงจำเพาะ ๓.๖-๓.๘ วาวแบบแก้ว รอยแตกแบบก้นหอยจัดเป็นรัตนชาติที่สำคัญชนิดหนึ่งเพราะเมื่อเจียรระไนเป็นรูปหลังเบี้ยแล้วจะเห็นสายเหลือบพาดตั้งฉากกับรูไธล์ที่เป็นเส้นในผลึกแร่ นี้ในทางการค้า เรียกว่า “ไพฑูรย์” หรือ “แก้วคาแมว” (cat’s eye) เนื่องจากมีสีเหลือบเป็นแถบกลิ้งไปมาคล้ายตาแมวหากมีสีแดงถึงม่วงภายใต้แสงหลอดไส้ทั้งสเดนและสีเขียวมรกตภายใต้แสงธรรมชาติเรียกว่า อะเล็กซานไดรด์ (alexandrite) หรือมีชื่อทางการค้าว่า “เจ้าสามสี” ซึ่งจัดเป็นพลอยชนิดหนึ่งประจำเดือนเกิดเดือนมิถุนายน

chrysoberyl มาจากภาษากรีก ๒ คำ คือ “chrysos” หมายถึง “เหลืองทอง” และ “beryllos” หมายถึง “พลอยที่มีสีเขียว” นอกจากปรากฏการณ์

ทางแสงที่สวยงามแล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับคริโซเบริลว่ามีอำนาจลึกลับชาวศรีลังกาเชื่อว่าสามารถป้องกันวิญญาณชั่วร้ายได้ชาวฮินดูเชื่อว่าช่วยป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บ นอกจากนี้ ในสมัยโบราณยังเชื่อว่าคริโซเบริลช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยช่วยเสริมสร้างโชคลาภทำให้พบแต่สิ่งที่ดีในชีวิตและนำความสงบเข้ามาสู่จิตใจของผู้สวมใส่จึงถูกจัดให้เป็น ๑ ใน ๕ ของรัตนชาติหรืออภินิหารซึ่งประกอบด้วย เพชร ทับทิม มรกต บุษราคัม โกเมน ไพฑูรย์ มุกดา เพทาย และไพฑูรย์ นั่นดังที่โบราณได้ผูกเป็นบทกลอนไว้ว่า “เพชรดีมณีแดงเขียวใสแสงมรกต เหลืองใสศดบุษราคัมแดงแก้วโกเมนเอก สีหมอกเมฆนิลกาพมุกดาหารหมอกมัว แดงสลัวเพทายสังวาลสายไพฑูรย์”

คริโซเบริลที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกมีชื่อว่า The Eye of the Lion มีขนาด ๔๖๕ กะรัตอีกเม็ดที่มีชื่อเสียงและใหญ่ที่สุดมาจากประเทศศรีลังกามีน้ำหนัก ๕๒.๒ กะรัต มีชื่อว่า มหารานี (Maharani) ซึ่งเป็นชื่อแมวชนิดหนึ่งของพม่า ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่สถาบันแห่งหนึ่งในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.

กนกพร ชื่นใจดี